

Klimatvieda lopkopības prakse Latvijā

Ganību sezonas pagarināšana

Ganību sezonu var pagarināt, sākot agrāk ganīt pavasarī un beidzot vēlāk rudenī, vai arī, pagarinot ganīšanas stundu skaitu diennaktī. Pirmo variantu bieži ietekmē laika apstākļi, taču ilgākas ganīšanas stundas diennaktī vasaras sezonā ir iespējams plānot visās saimniecībās, kur ir produktīvi un atbilstoši aprūpēti zālāji. Vasaras mēnešos vēlams ganīt visu diennakti (24/7), bet rudenī pagarināt ganīšanas stundas diennaktī (16/7). Šī pasākuma ieviešana rada papildus izmaksas, kas rodas, izkliešējot papildus mēslojumu (60 kg/ha), lai nodrošinātu pietiekamu zālaugu ražu, taču izmaksas daļēji tiek kompensētas ar ietaupījumu no samazinātām izmaksām barības sagatavošanai un uzglabāšanai.

Latvijas apstākļos ir iespējams ganīt no 1. maija līdz 30. oktobrim, un tas pagarinātu ganību sezonu vismaz par 30 dienām. Nosacījums – nodrošināt ražīgus dažāda agrīnuma zelmeņus un ieviešot rotācijveida ganīšanu. Iepriekšējā rudens–ziemas ganīšana spēcīgi ietekmē agrās pavasara zāles augšanu nākamajā gadā. Pavasarī pirmās ganāmās platības ir tās, kuras pirmās iepriekšējā rudenī ir pārtraukts ganīt. Pirmajiem noganītajiem aplokiem tiek dots ilgāks laiks ataugšanai, savukārt, saīsinot aploku noganīšanas starplaiku, zāle ataug ātrāk un raža vienmērīgāk izlīdzināsies visa veģetācijas perioda garumā.

Efektīvākais ganību izmantošanas veids ir porcijveida ganīšana vai aploku sistēma, mainot ganīšanas vietu katru dienu. Ir aprēķināts, ka šādi ganot dzīvnieki uzņem par 70% vairāk zāles lopbarības, salīdzinot ar variantu, kad gana divas nedēļas vienā vietā. Ganīšana divas dienas vienā aplokā arī ir pieņemama un laba prakse un nodrošina barības efektīvu izmantošanu. Ganību

periodu būs iespējams pagarināt tikai pie nosacījuma, ja saimniecībā ir izveidota tāda ganīšanas sistēma, kas ļauj zālei ataugt. Vēlā rudenī atkarībā no laika apstākļiem būs nepieciešama dzīvnieku piebarošana ar konservēto zāles lopbarību.

Ganību sezonas pagarināšanas priekšrocības. Konservētā zāles lopbarība caurmērā izmaksā pat līdz trīs reizēm dārgāk uz vienu dzīvnieku nekā ganību zāle. No dzīvnieku kopējām uzturēšanas izmaksām 25% vai vairāk veido lopbarība. Pagarinot ganību sezonu un samazinot nepieciešamo uzglabājamās barības daudzumu, lauksaimniekam samazinās barības sagatavošanas un uzglabāšanas izmaksas. Ja ganību sezona Latvijā tiek pagarināta par 30 dienām, tad skābbarības patēriņš samazinās aptuveni par 630 kg uz 1 slaucamo govī mēnesī.

Pagarināt ganību sezonu salīdzinoši vieglāk ir gaļas liellopu nozarē, kur vairumā saimniecību jau patlaban dzīvnieki tiek ilgstoši ganīti, bieži tiek turēti ganībās arī ziemas periodā. Kūtsmēslu apjoms kūtī samazinās par apmēram 1 tonnu uz slaucamo govī (govīm ar vidējo izslaukumu 6–8 t/ gadā). Klimatiskie apstākļi neietekmē dzīvnieku ganīšanu. Siena vai skābsiena sagatavošanas laikā viens no lielākajiem riskiem Latvijā ir nestabilie laika apstākļi. Kvalitatīvs daudzkomponentu zelmenis ganībās veicina dzīvnieku produktivitāti. Nodrošinot porcijveida ganīšanu vai aploku sistēmu, zelmenis tiek uzturēts veģetatīvo dzinumumu stadijā, tai skaitā arī rudens periodā. Zāles dzinumi ir labi aplapoti un augstvērtīgi.

Nepieciešams mazāk darbaspēka. Ganību apsaimniekošanai un ganīšanas procesa nodrošināšanai ir nepieciešams salīdzinoši mazāks darba patēriņš nekā konservētās zāles lopbarības sagatavošanai, lopbarības piegādei un izdalīšanai, kā arī kūtsmēslu apsaimniekošanai.

Ierobežošie apstākļi. Lai arī rudenī Latvijā kļūst arvien ilgāki un zāles augšanai nav nepieciešama ļoti augsta temperatūra, tomēr, tai nokrītot zem 11°C, augšana palēninās. Tādēļ galvenais zāles augšanu ierobežojošais faktors ārpus parastās ganīšanas sezonas ir temperatūra. Latvijas klimatiskajos apstākļos pavasara sākums ir ļoti mainīgs, un grūti prognozēt ganību perioda sākumu agri pavasarī.

Vēlajos rudens mēnešos zālei ganībās ir zemāka lopbarības vērtība, nepapildinot barības devu ar proteīnu, izslaukums un dzīvmasas pieaugums samazinās. Samazinoties saulaino dienu skaitam un diennakts vidējai temperatūrai, zālē vairāk veidojas lignīns, kas ir nesagremojama kokšķiedras daļa.

Pasākuma ieviešanas īpatnības. Zāles augšanai rudens periodā ir nepieciešams arī 40–60 kg/ha N mēslojums, kas izkliedējams augusta beigās–septembrī, lai nodrošinātu pietiekamu zālaugu ražu. Vēlāka lietošana ir neekonomiska, pastāv N izskalošanās vai iztvaikošanas risks atmosfērā denitrifikācijas rezultātā. Ja zālāji ir bagātīgi mēsloāti ar N veģetācijas perioda laikā, rudenī papildus mēslošana nav nepieciešama vai pat ir nevēlama. Augsts N nodrošinājums veicina jauno dzinumu augšanu, tajos ir augsts mitruma saturs, kas var izraisīt ziemas bojājumus vai iznīkšanu. Īpaši jutīgi šajā ziņā ir zelmeņi ar ganību airesnes pārsvaru, piemērotākas ganīšanai vēlu rudenī ir kamolzāle un auzenes.

Stiebrzāļu un tauriņziežu maisījumu izmantošana ganību zelmenī mazina mitruma trūkuma radīto risku un nodrošina vienmērīgāku zāles ražu ganībās. Sarkanais āboliņš ir labs piemērs, tomēr ganībām piemērotās lucernas šķirnes, kas dziļās sakņu sistēmas dēļ nodrošina ātri ataugošu un biezu zelmeni, kā arī baltais āboliņš un ragainie vanagnadziņi nodrošina labu ganību zelmeņu produktivitāti. Pirms tauriņziežu sējas ir

nepieciešams rūpīgi sagatavot augsni, nepieciešamības gadījumā kalķot un nodrošināt augsnē augiem nepieciešamos barības elementus.

Pasākuma ietekme uz SEG emisijām un bioloģiski vērtīgajām pļāvām. Paldzinoties nobarošanas laikam liellopu gaļas ražošanas sektorā, palielinās uzņemtās barības apjoms, līdz ar to SEG emisijas, taču samazinās emisiju apjoms uz kg liellopu gaļas, kas kompensē radītās emisijas. Zemākas ir arī atgremotāju metāna emisijas, jo ganību zālei ir augstāka sagremojamība un zemākas tehnikas radītās (degvielas) emisijas.

Atjaunojot ganību zelmeņus ar vismaz 30–40% tauriņziežu saturu ir iespējams samazināt N mēslojuma patēriņu un ierobežot SEG emisijas.

Zīdītājgovju turēšana rada ievērojamu “piesātinājumu” gaļas liellopu audzēšanas sektorā neatkarīgi no atnešanās līmeņa. Tomēr emisiju apjomu uz kg saražotās liellopu gaļas var samazināt, panākot ātrāku atnešanos, pirmā atnešanās ieteicama 24 mēnešu vecumā.

Slāpekļis veido 15 līdz 20% no kopējām emisijām uz vienu liellopu gaļas produkcijas vienību. Labāka N izmantošanas efektivitāte un ābolaņa iekļaušana ganībās var samazināt emisijas.

Kūtsmēsli veido 10 līdz 15% emisiju uz vienu liellopu gaļas produkcijas vienību. To var samazināt, ieviešot labāku kūtsmēsli apsaimniekošanas praksi.

Ganību perioda pagarināšana ir arī iespēja vienkāršāk apsaimniekot bioloģiski vērtīgās pļavas, vienlaikus saglabājot augu un dzīvnieku bioloģisko daudzveidību. Daudzas Eiropas ainavas un dabiskās vides ir attīstījušās un turpinājušās, pateicoties zālēdāju dzīvnieku ietekmei. Daudzos gadījumos šajās ainavās ir raksturīga augsta bioloģiskā daudzveidība, un tāpēc tās ir svarīgas no dabas aizsardzības viedokļa. Vairākās Eiropas valstīs par piemērotu stratēģiju ir atzīta “ganību ainavu”

veidošana un saglabāšana ar jaukta tipa zālājiem, krūmainām, meža un cita veida pļavām, kas noder gan dabas saglabāšanai, gan tradicionālajām lauksaimniecības sistēmām. Šādas ganības jānogana ne biežāk par 2–3 reizēm sezonā ar ganīšanas slodzi aptuveni 1,0–1,2 liellopu vienības uz ha vai mazāk. Nav arī vēlama nepietiekami noganīta platība (zāle ne reizi veģetācijas sezonā nav noēsta vairāk nekā 50% no ganību platības) vai pārganīta (zāle ganību sezonas beigās zemāka par 5 cm, izbradāšanas pazīmes, pārganīšanas indikatori, no veģetācijas brīvi laukumi pārsniedz 30% no zālāja platības). Atbilstoši apsaimniekojot dabiskās pļavas ar augstu bioloģisko vērtību, ir iespējams arī samazināt tās SEG emisijas, kādas rodas pārmitrās un degradētās zālāju platībās.

Saimniecību piemērotība šim pasākumam. Lai uzturētu bioloģisko un mazāk intensīvo konvencionālo piena lopkopības saimniecību dzīvotspēju, augstu fiksēto/mainīgo izmaksu sistēmu vietā būtu jāievieš zemu izmaksu ražošanas sistēmas, kas nozīmē arī labāku visu zālāju apsaimniekošanu. Tādēļ ganību perioda pagarināšana, ganot dzīvniekus ražīgā un augstvērtīgā zelmenī, ir viena no iespējām:

- saimniecībām, kas produkcijas ražošanai izmanto bioloģiskās lauksaimniecības metodes, jo šajās saimniecībās pamata noteikums ir, ka visiem dzīvniekiem ir nepieciešams nodrošināt ganības;
- mazāk intensīvām piena ražotājām saimniecībām;
- liellopu gaļas ražotājām saimniecībām;
- aitkopības saimniecībām, tomēr tas ir ļoti atkarīgs no laika un augsnes mitruma apstākļiem, jo aitām ir nepiemērots lietains laiks, kāds mēdz būt vēlā rudenī.

Silvija Dreijere,

LLKC Lopkopības nodaļas vadītāja,

izmantojot Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētījumu ieteikumus

